

prevenim • dro

Butlletí semestral d'informació sobre **prevenció de drogodependències a Catalunya**

Número 6 - Suplement monogràfic 1 - 2002

Monogràfic prevenció familiar

En aquest número...

 Editorial 2

Presentació del primer número monogràfic de Prevenim.DRO.

 Cop d'ull a la recerca 2

Extracte d'un estudi d'avaluació de dos programes americans que mostra que determinats programes d'entrenament familiar poden provocar canvis persistents en l'evolució del consum de drogues.

 Materials 3 - 4

¿Alcohol en la família? – per ajudar quan hi ha problemes (llibret).
De les "pastilles"... parlem-ne – informació per als pares (llibret).
La prevenció del consum de drogues des de la família – (llibret).
Moneo – programa universal d'educació familiar (manual i CD).
Pares, mares i adolescents – per treballar amb pares (vídeo).
Protego – prevenció familiar per a població de risc (manual i CD).
¿Qué he hecho yo para no merecer esto? – (vídeo i llibret).
Unitat didàctica sobre drogodependències – (guia i diapositives).

 En pràctica 5

Comentaris sobre la implicació dels pares en accions de prevenció, a partir d'un estudi que revisa diferents intervencions fetes a Anglaterra.

 L'opinió 5

Visió de la FaPaC sobre el paper de la família en la prevenció.

 Notes bibliogràfiques 6

Comentaris breus sobre articles i altres publicacions.

 Des de la DG de Drogodependències i Sida 6

Comentaris sobre un material adreçat als pares i mares per ajudar-los a connectar amb la realitat dels fills i parlar amb ells de temes "difícils", com ara les drogues i la sexualitat.

prevenim • dro
és un programa de l'associació:

amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
Departament de Sanitat i Seguretat Social
Direcció General de Drogodependències i Sida

i la col·laboració de:

Generalitat de Catalunya
Departament de Benestar i Família
Institut Català d'Assistència i Serveis Socials

Teniu a les mans el primer número monogràfic de Prevenim.DRO, editat i distribuït gràcies al suport de la Direcció General de Drogodependències i Sida del Departament de Sanitat i Seguretat Social, i dedicat íntegrament a la prevenció familiar de l'abús de drogues. La investigació dels antecedents del consum de drogues —els factors de risc i de protecció— han posat de manifest el destacat paper etiològic del context familiar en què es desenvolupen els infants i els adolescents, i fa possible el desenvolupament de programes de prevenció efectius adreçats a la família, complementaris d'altres intervencions en l'àmbit escolar, comunitari, etc. A casa nostra, el desenvolupament de programes de prevenció en l'àmbit familiar és encara incipient, però algunes iniciatives aïllades han contribuït a establir els fonaments que permetran continuar el treball en aquest sector. Aquest número monogràfic presenta un exemple d'avaluació de programes de prevenció familiar, mostra alguns materials de suport als programes de prevenció familiar disponibles a Catalunya i a la resta de l'Estat, i dóna a conèixer diferents publicacions sobre el tema. La veu de la família —protagonista indiscutible d'aquest monogràfic— és també present gràcies a la col·laboració de la Federació d'Associacions de Mares i Pares d'Alumnes de Catalunya.

Cop d'ull a la recerca

Efectes a llarg termini de dos programes breus de prevenció familiar de l'abús de drogues

Un recent estudi americà ha fet públics els resultats de l'avaluació de dos programes de prevenció familiar de l'abús de drogues. El primer, el PDFY (Preparing for the Drug Free Years), es basa en el model de desenvolupament social de Catalano i Hawkins, i consta de 5 sessions de 2 hores destinades principalment als pares amb fills adolescents (els fills només participen en 1 sessió). Els continguts inclouen informació sobre factors de risc per a l'abús de drogues, assessorament per desenvolupar normes familiars en relació a l'ús de substàncies i supervisar-ne el compliment, orientacions per reforçar els vincles familiars i per millorar la gestió dels conflictes familiars, i estratègies per implicar els fills en les activitats familiars.

El segon programa, l'ISFP (Iowa Strengthening Families Program), basat en els models biopsicosocial i de factors de risc i protecció de Kumpfer, consta de 7 sessions de 2 hores, destinades als pares i als fills. Els continguts per als pares inclouen l'establiment de normes, l'ús de pràctiques de disciplina apropiades, la gestió emocional i la comunicació amb els fills; mentre que els continguts adreçats als adolescents també inclouen l'entrenament en

habilitats de resistència i de relació amb els iguals.

Els resultats van posar de manifest una reducció del consum de drogues en els adolescents de les famílies incloses en algun dels programes avaluats, en comparació amb el de les famílies que no van rebre cap programa

En l'estudi van participar 667 famílies d'alumnes de 6è curs de 33 escoles públiques d'Iowa (EEUU). Les escoles van ser escollides a l'atzar per participar en el programa PDFY, a l'ISFP, o per formar part del grup control, que no va rebre cap programa preventiu. Els investigadors van avaluar el consum de tabac, alcohol i cannabis dels adolescents abans de l'inici del programa i quatre anys després, i van adoptar diferents estratègies per tal de millorar la participació de les famílies i garantir que els programes es desenvolupaven d'acord amb el seu disseny original.

Els resultats van posar de manifest una reducció del consum de drogues en els adolescents de les famílies incloses en algun dels programes avaluats,

en comparació amb el de les famílies que no van rebre cap programa. Així, els adolescents destinataris de l'ISFP van mostrar percentatges inferiors als del grup control, en relació a l'ús d'alcohol, tabac i cannabis, ús d'alcohol sense autorització familiar, i embriaguesa. En el grup control, la prevalença d'ús de cannabis "algun cop a la vida" va ser 2,4 cops superior que entre els adolescents del grup ISFP; l'experiència d'embriaguesa, 1,7 vegades més alta, i la de l'ús de cigarretes, 1,5 cops superior. Els adolescents que van participar en el PDFY també van mostrar, per a totes les drogues, percentatges inferiors d'ús "alguna vegada a la vida" que els controls, però només les diferències en l'embriaguesa i en l'ús de cannabis van resultar estadísticament significatives.

Els resultats d'aquest treball tenen un gran interès pràctic, ja que posen de manifest que unes poques sessions d'entrenament familiar poden causar en l'evolució del consum de drogues dels adolescents canvis que es mantenen per un llarg període de temps, i suggereixen que aquests efectes podrien augmentar incrementant la durada i la intensitat dels programes.

Materials

¿Alcohol en la familia?

Llibret de 20 pàgines (en castellà) elaborat per Socidrogalcohol amb suport de la Delegación del Gobierno para el Plan Nacional sobre Drogas, dins del marc del programa ALFIL, una proposta preventiva adreçada a joves amb antecedents familiars d'alcoholisme. D'acord amb que indica el seu subtítol: *Guía para ayudar a toda la familia a recuperarse del alcoholismo*, inclou apartats adreçats per als diferents membres de les famílies amb problemes d'alcohol, per tal d'ajudar-los a comprendre i afrontar el problema, oferir-los recolzament emocional i aportar missatges preventius als fills. Es suggereix la seva utilització en centres d'atenció a l'alcoholisme, associacions d'alcohòlics rehabilitats i joves amb problemes d'alcohol a la seva família.

Més informació: Socidrogalcohol. Tel: 932 019 856

De les "pastilles"... parlem-ne.

Material editat pel Departament de Benestar Social (actualment Benestar i Família), format per dos llibrets: un per a educadors i un altre per a pares. Aquest últim, de 16 pàgines, té com a objectius informar sobre el consum de drogues en espais lúdics i estimular la comunicació amb els fills. Per a la seva elaboració, a càrrec de la Fundació Salut i Comunitat amb la col·laboració dels Departaments de Sanitat i d'Ensenyament, es van tenir en compte les opinions de grups de joves i de pares. Els seus continguts inclouen informació sobre les drogues de síntesi i sobre les motivacions per consumir-ne, elements per detectar consums, orientacions per actuar en cas de sospita, a més d'un apartat amb la visió de joves consumidors envers els seus pares.

Més informació: Departament de Benestar i Família. Tel: 934 831 000

La prevenció del consum de drogues des de la família

Llibret de 16 pàgines amb il·lustracions a quatre colors adreçat als pares i mares en general. Elaborat per l'associació ACEDA, és una iniciativa dels programes de prevenció de les drogodependències dels Ajuntaments de Roses i de Castelló d'Empúries que té com a objectius: estimular la reflexió sobre els factors que afavoreixen el consum de drogues, promoure la implicació dels pares com a agents preventius, afavorir que parlin amb els seus fills sobre les drogues i informar-los sobre les substàncies més consumides. Els seus continguts inclouen pautes educatives, informació sobre drogues (inclosa una taula sobre els efectes i els riscos de l'alcohol, el tabac, el cannabis i els estimulants), orientacions per detectar consums en els fills i informació sobre recursos on adreçar-se en cas de requerir assessorament.

Més informació: Ajuntament de Roses. Tel: 972 256 144 · Ajuntament de Castelló d'Empúries. Tel: 972 250 426

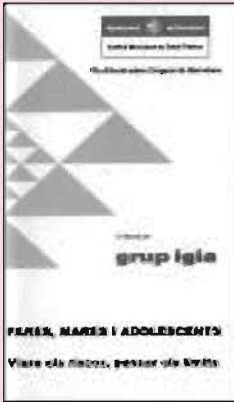

Moneo. Educació familiar per a la prevenció

Programa de prevenció per treballar amb la població general de pares i mares de preadolescents (nois i noies de 9 a 13 anys). Desenvolupat per PDS · Promoció i Desenvolupament Social amb suport del Departament de Benestar Social, consta d'un manual de 80 pàgines amb la informació necessària per aplicar tres sessions, al llarg de les quals, els pares, reben informació sobre drogues i sobre pràctiques educatives que ajuden a evitar que els fills comencin a consumir-ne i fan front a situacions educatives simulades. El manual també inclou un qüestionari d'avaluació i models de fitxes d'inscripció i de registre d'assistència, a més d'informació per accedir a un servei de suport per a l'aplicació del programa. Aquest material es completa amb un CD-Rom amb trenta-tres transparències.

Més informació: PDS · Promoció i Desenvolupament Social. Tel: 934 307 170

Pares, mares i adolescents

Material que, amb el subtítol: *Viure els riscos, pensar els límits* es proposa per treballar amb pares i mares aspectes relacionats amb l'educació dels adolescents, especialment aquells que tenen a veure amb conductes de risc, com ara el consum de drogues. Elaborat pel Grup Igia amb suport del Pla d'Acció sobre Drogues de l'Ajuntament de Barcelona, consta d'un vídeo de 16 minuts i d'una guia breu (sis pàgines) amb orientacions per a la seva utilització. Es un material de caire complementari pensat per ser utilitzat dins de sessions de treball amb grups de pares, i no pas de forma aïllada, que aporta preguntes més que respostes, i pot ser útil per endegar un debat o concloure una xerrada abans d'iniciar l'apartat de discussió.

Més informació: Grup Igia. Tel: 934 152 599

Protego

Programa selectiu de prevenció que, amb el subtítol de *Entrenament familiar en habilitats educatives per a la prevenció de les drogodependències*, s'adreça al treball amb pares de preadolescents amb problemes de conducta o membres de famílies en risc. Elaborat per l'associació PDS, amb suport de l'Institut Català d'Assistència i Serveis Socials, busca modificar els factors de risc de l'entorn familiar mitjançant la millora de les habilitats educatives dels pares, l'enfortiment dels vincles familiars i la clarificació de la posició de la família en relació al consum de drogues. Consta d'un manual de 100 pàgines amb informació detallada per aplicar les vuit sessions del programa, qüestionaris d'avaluació i informació sobre la manera d'accedir a un servei de suport per a la seva implementació, a més d'un CD-Rom amb fulls d'informació per als pares i models de transparències per a cada sessió.

Més informació: PDS · Promoció i Desenvolupament Social. Tel: 934 307 170

¿Qué he hecho yo para no merecer esto?

Intervenció preventiva universal adreçada a pares i mares amb fills d'edats compreses entre la infància i els 14 anys, aproximadament. Desenvolupada per la Fundació Salut i Comunitat, amb suport del Plan Nacional sobre Drogas, consta d'un vídeo de 34 minuts (amb un dossier de sis pàgines amb dades relatives al territori on s'aplica) i d'un llibret de 38 pàgines, amb il·lustracions de caire humorístic, que aporta informació sobre les drogues i recomanacions educatives sobre diferents aspectes: modelat de la conducta, transmissió d'actituds, ús del temps lliure, etc. Es proposa la seva utilització com a material d'educació a distància en aplicacions a "gran escala", distribuint els materials als domicilis familiars (en préstec) a través de les escoles, assolint així una àmplia cobertura de la població diana.

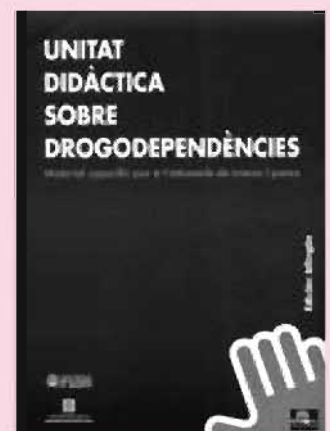
Més informació: Fundació Salut i Comunitat. Tel: 932 440 570

Unitat didàctica sobre drogodependències

Material dissenyat per propiciar espais de formació amb pares i mares per tal d'ajudar-los a millorar la relació amb els fills i orientar-los per respondre davant d'hipotètics consums de drogues o problemes de dependència. Pensat per ser utilitzat per part de mediadors no "experts" en el tema, és alhora adequat per treballar amb persones amb dificultats lectores. Elaborat per l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet amb suport del Departament de Benestar Social, consta d'una guia de 34 pàgines amb instruccions d'utilització, orientacions per desenvolupar debats, annexes (sobre conducció de grups, adolescència i adreces d'interès) i un joc de 34 diapositives que suggereixen situacions habituals entre pares i fills i d'una cinta d'àudio que reproduïx els diàlegs d'aquestes situacions.

Més informació: Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet. Tel: 934 624 000

En pràctica

El repte d'implicar els pares...

El reconeixement de la importància de la prevenció familiar ha anat de la mà de la constatació de les dificultats per aplicarla. Recentment, un equip de la Universitat de Bath¹ va revisar diferents actuacions aplicades al Regne Unit durant la dècada passada, amb l'objectiu d'avançar en el coneixement dels factors clau per implicar els pares en accions preventives, valorar el seu impacte i establir el paper de la prevenció familiar en els programes comunitaris. Aquestes són les seves conclusions més importants:

Captació dels pares. Es veu afavorida per la implicació de l'escola o altres serveis comunitaris, la realització de les activitats en llocs familiars, el fet de no tractar només de les drogues, el fet d'oferir diferents formats d'aplicació per adequar-se millor a les necessitats dels pares, i per la utilització de mitjans de comunicació per difondre el programa. Per contra, es veu dificultada per l'existència de dificultats socials, la desconfiança envers la pròpia capacitat per incidir sobre el comportament dels fills, la por a rebre etiquetes negatives per participar en una activitat sobre drogues, i pel fet de no sentir necessitat de rebre formació sobre el tema.

Impacte de les intervencions. Malgrat que fan falta nous estudis que ajudin a determinar els efectes de la prevenció familiar sobre la conducta dels fills, aquest treball suggereix que els programes preventius poden ajudar a millorar la informació i sensibilització dels pares sobre el tema i augmentar la seva confiança per parlar de drogues amb els fills, influir sobre les seves actituds i afrontar eventuais consums.

Aspectes relacionats amb la planificació. La prevenció familiar ha de ser un element clau dels programes comunitaris, tot combinant accions de sensibilització adreçades a la població general amb intervencions més llargues i intenses adreçades a grups de risc. Aquestes actuacions han de cobrir aspectes d'informació sobre les drogues i sobre la necessitat de mostrar conductes coherents amb els missatges que es transmeten als fills, aspectes relacionats amb la creació d'un clima familiar adequat, una bona comunicació amb els fills, la supervisió de la seva conducta i la resolució de problemes, i aspectes orientats a estimular la confiança dels pares en la seva capacitat per incidir sobre la conducta dels fills.

¹ Velleman R, Mistral W & Sanderling L. (2000). *Taking the Message Home: involving parents in drugs prevention. Report prepared for the Home Office.* (Disponible a: <http://www.drugs.gov.uk/ReportsandPublications/DPASPublications/1033750749/1033750783.pdf>).

L'opinió

Federació d'associacions de Mares i Pares d'alumnes de Catalunya

La FaPaC aplega la major part de les AMPA de centres d'ensenyament públics de Catalunya. Atès que, sens dubte, les AMPA tenen coses importants a dir i a fer en matèria de prevenció de drogodependències, hem volgut conèixer l'opinió de la FaPaC sobre el paper de la família en la prevenció de les drogodependències, la col·laboració família – escola en relació a aquest tema, i la necessitat d'ajudar les famílies a educar els fills en matèria de drogues. Les consideracions sobre aquestes qüestions arriben de la mà de la Sra. Lola Abelló, membre de la Junta Directiva de la FaPaC.

Són tres qüestions molt relacionades entre si, que penso que podrien contestar-se a l'hora. El paper de la família en la prevenció de les drogodependències comença en els primers anys de vida dels infants, ja que és mitjançant l'educació com els nens i les nenes adquireixen la maduresa per afrontar els reptes que la vida va portant. Aquest procés educatiu ha d'incloure molt d'afecte, una bona comunicació entre els adults i els infants, l'establiment de normes clares i l'exercici d'un control de l'acompliment d'aquestes normes, que ha d'estar sempre d'acord amb el grau de maduresa i les expectatives que dipositem en els nostres fills i filles.

Els pares i mares transmetem valors i també hem d'educar en la salut, perquè ensenyar a tenir cura del cos pot ajudar a estimar-se més un mateix, a acceptar-nos tal com som i augmentar l'autoestima i l'assertivitat. L'Educació per a la salut, és una matèria de les anomenades transversals que, tot i que sovint no es

Cal que la relació entre la família i l'escola sigui sempre fluida i dialogant.

pot desenvolupar totalment a l'escola, representa un eix fonamental en els currículum a l'educació formal i a la no formal. Els continguts d'educació per a la salut ofereixen valuoses oportunitats d'aprenentatge i contribueixen a desenvolupar habilitats personals i a prendre consciència de la importància de la salut individual i comunitària.

Per tot això, cal que la relació entre la família i l'escola sigui sempre fluida i dialogant, més encara durant l'educació secundària, o si hi ha indicis de problemàtica de dependència. Les famílies necessitem informació i conèixer recursos on ampliar-la: un millor coneixement dels programes existents, els recursos de derivació, etc., pot resultar útil per a moltes famílies i, de vegades, ajudar a fer caure la bena dels ulls en els casos de famílies amb fills que ja han iniciat un procés de dependència sense que els pares hagin estat capaços d'adonar-se'n

J. A. Ríos, A. Espina, M. D. Baratas (1997). *Actuar es posible. La prevención de las drogodependencias en la familia*. Madrid: Delegación del Gobierno para el Plan Nacional sobre Drogas. Publicació de la sèrie *Actuar es posible*, destinada als pares i mares amb l'objectiu d'ajudar-los a reflexionar sobre el paper de la família en la prevenció de l'abús de drogues a l'adolescència. Disponible a: <http://www.mir.es/pnd/publica/pdf/pfam.pdf>

R. S. Ashery, E. B. Robertson, K. L. Kumpfer (Eds.). (1998). *Drug Abuse Prevention Through Family Interventions*. Rockville, MD: National Institute on Drug Abuse. Inclou diversos articles presentats en una reunió científica sobre prevenció familiar de drogodependències promoguda per l'Institut Nacional sobre l'Abús de Drogues (NIDA) dels Estats Units. S'hi presenten treballs dels principals especialistes americans en aquest àmbit. Disponible a Internet: <http://165.112.78.61/pdf/monographs/monograph177/download177.html>.

F. Martínez González (2001) *Prevención familiar del consumo de drogas. Trastornos Adictivos; 3(4): 263-279*. Article que revisa els coneixements actuals sobre els factors familiars de risc i de protecció per a l'abús de drogues. Descriu alguns programes americans de prevenció familiar que s'han mostrat efectius, i comenta les característiques que faciliten la implantació d'aquestes intervencions. Disponible a Internet: <http://db.doyma.es>

L. García Campos. *Las APAs ante el alcohol y otras drogas*. Document electrònic: Confederación Española de Asociaciones de Padres y Madres de Alumnos (CEAPA). Número 8 de la serie herramientas, publicada per la CEAPA, que analitza el consum d'alcohol i altres drogues des de la perspectiva escolar, discuteix el paper de l'educació per a la salut en la prevenció de les drogodependències i comenta el paper que poden jugar els pares i les mares. Disponible a Internet: <http://www.ceapa.es/zip/herram8.zip>

F. Mendes, A. R. Relvas, A. Olaio, M. Rovira, G. Broyer, S. Pietralunga, K. Borhn, J. L. Recio (2001) *Family: the challenge of prevention of drug use* Valencia: IREFREA España. Aquesta publicació és el resultat d'un projecte desenvolupat per IREFREA amb el suport de la Unió Europea. Inclou una revisió teòrica dels principis de la prevenció de l'ús de drogues en el marc de la família i de l'estat dels programes de prevenció familiar en diferents països europeus. Disponible a Internet: <http://www.irefrea.org/spain/Familias.htm>

Des de la Direcció General de Drogodependències i Sida

Connecta amb els teus fills és un llibret editat per la Direcció General de Drogodependències i Sida del Departament de Sanitat i Seguretat Social que, d'acord amb el seu subtítol: *Com prevenir el consum de drogues i altres conductes de risc?*, ofereix als pares i mares idees per ajudar-los a connectar amb la realitat dels seus fills i parlar amb ells de temes com ara les drogues i la sexualitat. Inclou una introducció sobre factors de risc i protecció i quatre apartats que tracten sobre el paper dels pares com a models de conducta per als fills, la comunicació entre pares i fills, la manera d'ajudar-los a fer front a la pressió de grup i l'establiment de normes i límits de conducta. Tot tractat de manera breu (setze pàgines) i amb una presentació acurada (tres colors, il·lustracions). De fet, estem parlant d'un breuari que compacta els temes que tracta, amb més amplitud, una Guia per a pares i mares elaborada per l'associació Àmbits Esport i la Direcció General de Drogodependències i Sida, amb el suport del Programa d'Educació per a la Salut a l'Escola.

Més informació: Direcció General de Drogodependències i Sida. Telèfon: 932 272 900

prevenim dro

Edita: PDS - Promoció i Desenvolupament Social

Direcció: Antoni Duran i Jaume Larriba

Disseny: E. Bosch

Revisió lingüística, fotomecànica i impressió: Addenda

Voleu donar a conèixer un programa, un material o una notícia?

Voleu que el butlletí tracti algun tema en concret?

Voleu estar en el mailing de distribució?

FEU-NOS-HO SABER!

Prevenim.dro: Provença, 79 baixos 3a. 08029 Barcelona

Tel: 93 430 71 70 • Fax: 93 439 07 73

E-Mail: prevenim.dro@pdsweb.org • Web: <http://www.pdsweb.org>